

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό»

COM(2007) 621 τελικό

(2009/C 27/03)

Στις 19 Οκτωβρίου 2007, η Επιτροπή αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 262 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την:

«Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό».

Το ειδικευμένο τμήμα «Ενιαία αγορά, παραγωγή, και κατανάλωση», στο οποίο ανατέθηκαν οι προπαρασκευαστικές εργασίες για το θέμα, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 13 Ιουνίου 2008 με βάση εισηγητική έκθεση του **κ. MENDOZA CASTRO**.

Κατά την 446η σύνοδο ολομέλειάς της, της 9ης και 10ης Ιουλίου 2008 (συνεδρίαση της 10ης Ιουλίου), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 108 ψήφους υπέρ και 5 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή επικροτεί και εγκρίνει την ανακοίνωση της Επιτροπής «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» και, ιδιαίτερα, τη δέσμευσή της να ενισχύσει τη στρατηγική και την πολιτική της για τον τουρισμό κατά τα προσεχή έτη διαμέσου της υπό εξέτασης Ατζέντας, που θα αποτελέσει το πλαίσιο για την εφαρμογή τους στην πράξη. Η νέα αυτή πολιτική είχε ήδη είχε ήδη εξαγγελθεί στην ανακοίνωση της Επιτροπής «Η ανανεωμένη πολιτική της ΕΕ για τον τουρισμό: για μια ισχυρότερη σύμπραξη υπέρ του ευρωπαϊκού τουρισμού».

1.2 Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τις προσπάθειες της Επιτροπής να συνοψίσει ένα μεγάλο αριθμό σημαντικών εγγράφων, απόψεων και συζητήσεων. Το αποτέλεσμα είναι μια ικανοποιητική και σαφής παρουσίαση, στο ευρύτερο κοινό, των αποτελεσμάτων των εργασιών της Ομάδας για την Αειφορία του Τουρισμού, των εμπειρογνομίων που συντάξαν την έκθεση και των αποτελεσμάτων των δημοσίων διαβουλεύσεων που ακολούθησαν.

1.3 Η Επιτροπή ορθώς συνδέει αυτή τη νέα πολιτική για τον τουρισμό με την ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβώνας και θέτει ως γενικούς στόχους τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας και ως ειδικότερους στόχους την οικονομική ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή και την περιβαλλοντική και πολιτιστική προστασία.

1.4 Η ΕΟΚΕ επικροτεί, επίσης, τις προκλήσεις που εντοπίζει η Επιτροπή στη ανακοίνωσή της και τα μέτρα που προτείνει για την αντιμετώπισή τους. Η προτεινόμενη προσέγγιση συνίσταται στη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών σε διάφορες μορφές συνεργασίας και ανταγωνιστικής συνεργασίας, η οποία θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος της νέας πολιτικής για τον τουρισμό και του σχεδίου δράσης για την εφαρμογή της. Η σπουδαιότητα των προκλήσεων που αναφέρονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής είναι σαφής και η υπό εκπόνηση μελέτη των επιπτώσεων των αερίων του θερμοκηπίου στην αειφορία θα πρέπει στο μέλλον να αποτελέσει βασικό στοιχείο της Ατζέντας.

1.5 Η ΕΟΚΕ θεωρεί κατάλληλη την προσέγγιση της Επιτροπής να εφαρμόσει τη νέα πολιτική διαμέσου διαλόγου, συνεργασίας, νέων μέτρων στήριξης και συντονισμού των ενδιαφερομένων μερών. Η «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» είναι πρόεκταση της συγκεκριμένης προσέγγισης και των μέτρων εφαρμογής που προτείνονται για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη του ευρωπαϊκού τουρισμού. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η Επιτροπή, διαμέσου της ΓΔ «Επιχειρήσεις», μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει ενεργότερο και ηγετικό ρόλο και να δραολογήσει

ένα μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών όπως, για παράδειγμα, ο κοινωνικός τουρισμός, ο τουρισμός για όλους και η κατάρτιση στον τομέα του τουρισμού. Ειδικότερα, η Επιτροπή και τα λοιπά όργανα θα πρέπει να εργαστούν περισσότερο προκειμένου να εμπλέξουν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τις μικροεπιχειρήσεις στην προσπάθεια να καταστεί ο τουρισμός βιώσιμος και στην Ατζέντα για την υλοποίηση και επίτευξη του στόχου αυτού. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρωτοβουλία της Επιτροπής «Εξέχοντες ευρωπαϊκοί προορισμοί», λόγω της συμβολής της στην επίδειξη των ορθών πρακτικών.

1.6 Η ΕΟΚΕ προτείνει και συνιστά για άλλη μια φορά να ενισχυθεί το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Τουρισμού και να συνεχιστεί ο προβληματισμός και η μελέτη του θέματος της σύστασης **Ευρωπαϊκής Συμβουλευτικής Επιτροπής Τουρισμού** και της ίδρυσης **Ευρωπαϊκού Οργανισμού Τουρισμού**. Τα δύο αυτά όργανα θα μπορούσαν να αποτελέσουν βήμα στο οποίο οι αρμόδιες για τον τουρισμό αρχές και οι διάφοροι φορείς του τομέα θα μπορούσαν να συζητούν για τη βελτίωση και τη διάδοση των πληροφοριών σχετικά με τον αειφόρο και ανταγωνιστικό τουρισμό, να παρακολουθούν την εφαρμογή της πολιτικής και της Ατζέντας και, ιδιαίτερα, να προσπαθούν να εντοπίζουν τις τάσεις που διαμορφώνονται και να σχεδιάζουν τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν στον τομέα. Ειδικότερα, η αποστολή τους θα μπορούσε να έχει ως στόχο την κλιματική αλλαγή, τον αντικτυπό της στον τουρισμό και τις σχετικές δράσεις που πρέπει να αναληφθούν.

1.7 Η ΕΟΚΕ κρίνει ιδιαίτερα θετική τη βούληση της Επιτροπής να βελτιώσει τη χρήση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών μέσων. Ειδικότερα, ο κοινωνικός τουρισμός προσφέρεται για διασυνοριακές δράσεις με τη μορφή πρότυπων έργων. Άλλες δράσεις στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να είναι, για παράδειγμα, ο κοινωνικός τουρισμός και ο τουρισμός για όλους, η ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων, η ανάπτυξη των προϊόντων και η διείσδυση στην αγορά. Η ΕΟΚΕ είναι της άποψης ότι υπάρχει ήδη επαρκές περιθώριο για διασυνοριακούς πειραματισμούς με τη μορφή πρότυπων έργων στους εν λόγω τομείς.

1.8 Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την ολοκλήρωση των εργασιών της Ευρωπαϊκής Ατζέντας 21 για τον τουρισμό, τα αποτελέσματα της οποίας, όπως παρατίθενται στην υπό εξέταση ανακοίνωση της Επιτροπής, συμπληρώνουν και παγιώνουν τη γενική πολιτική για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού. Πράγματι, το τεχνικό έγγραφο της επιτροπής που συστάθηκε για τον σκοπό αυτό αποτελεί τη βάση της ανακοίνωσης της Επιτροπής και τη συμπληρώνει και, για το λόγο αυτό, τα δύο αυτά έγγραφα πρέπει να εξεταστούν μαζί.

1.9 Όσον αφορά τα στατιστικά δεδομένα, η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων, που απευθύνει η Επιτροπή και που είχε ζητήσει στο παρελθόν η ΕΟΚΕ, για τη δημιουργία δικτύου παρατηρητηρίων του τουρισμού, με έργο όχι μόνο τη συγκέντρωση τομεακών δεδομένων, αλλά και τη χάραξη μιας στρατηγικής και μελλοντοστραφούς θεώρησης για την πρόβλεψη και τον σχεδιασμό των μελλοντικών δράσεων.

1.10 Η ΕΟΚΕ προτίθεται να συνεχίσει τις εργασίες της στον τομέα του τουρισμού σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που χαράσσονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής για την υπό εξέταση Ατζέντα και καλεί τα άλλα κοινοτικά όργανα, τα κράτη μέλη, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους φορείς του τομέα (επιχειρήσεις και συνδικαλιστικές οργανώσεις) και το ευρύ κοινό, να συμβάλουν στη βελτίωση της κατανόησης του τομέα του τουρισμού και στην υποστήριξη του ως καθολικού δικαιώματος και στρατηγικής οικονομικής δραστηριότητας για το μέλλον της Ευρώπης. Για να γίνει ο τουρισμός περισσότερο αειφόρος και ανταγωνιστικός, απαιτείται επίσης υπεύθυνη στάση όλων των ενεχόμενων φορέων και των καταναλωτών.

1.11 Μολονότι η ανακοίνωση της Επιτροπής λαμβάνει υπόψη τα κοινωνικά στοιχεία της τουριστικής δραστηριότητας, η ΕΟΚΕ εκφράζει τη δυσaréσκεία της για την έλλειψη οποιασδήποτε αναφοράς στην έννοια και την πραγματικότητα της ευρωπαϊκής ιδιγένειας. Πράγματι, ο τουρισμός είναι και θα μπορούσε να καταστεί ακόμη περισσότερο συντελεστής συνοχής, που συνενώνει τους πολιτισμούς και τις κοινωνικές πραγματικότητες γύρω από την έννοια της ευρωπαϊκής ιδιγένειας, την οποία όλοι οφείλουμε να προωθήσουμε και να αναπτύξουμε. Η ποικιλομορφία των πολιτισμών, των γλωσσών και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών αποτελεί μεγάλο πλούτο, που μπορεί και πρέπει να αξιοποιηθεί ως μέσο για την αμοιβαία κατανόηση και την αναγνώριση των δικαιωμάτων μας ως ευρωπαίων πολιτών. Μια άλλη πτυχή στην οποία πρέπει να δοθεί μεγάλη σημασία στις συζητήσεις και τα έγγραφα σχετικά με τον τουρισμό σε ευρωπαϊκή κλίμακα είναι ο πολιτισμός, δεδομένων των δυνητικών συνεργιών μεταξύ τουρισμού και πολιτισμού, όπως έχει τονίσει η ΕΟΚΕ σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της.

1.12 Στη διαδικασία της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της αειφορίας του τουρισμού, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προορισμών. Η ΕΟΚΕ συνιστά να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κρατών μελών που εξαρτώνται έντονα από τον τουρισμό. Κατά τη χάραξη των διαφόρων πολιτικών και την κατάρτιση προτάσεων σχετικά με τον τουρισμό πρέπει να συνεκτιμώνται οι ανάγκες των διαφόρων περιφερειών. Συνιστάται να λαμβάνονται υπόψη στις εκτιμήσεις αντίκτυπου της Επιτροπής οι ενδεχόμενες δυσανάλογες επιπτώσεις του τουρισμού στις διάφορες περιφέρειες και τομείς, για παράδειγμα, στους προορισμούς που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις αεροπορικές μεταφορές και στους οποίους η πρόσβαση δεν είναι δυνατή με κανένα άλλο τρόπο μεταφοράς ή εξαρτώνται σχεδόν αποκλειστικά από αυτόν, όπως συμβαίνει με τα νησιά.

1.13 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι η δέσμη των αρχών και των αξιών που αναφέρονται στην ανακοίνωση της Επιτροπής (αειφορία, ευημερία των πληθυσμών, ανταγωνιστικότητα, συνεργασία, εταιρικές σχέσεις, αποδοτικότητα, ασφάλεια, ασφάλεια της απασχόλησης κλπ.) διαμορφώνει εκ των πραγμάτων ένα ευρωπαϊκό τουριστικό πρότυπο, όχι επειδή οι εν λόγω κανόνες και αρχές αποτελούν ένα σύνολο κανόνων, αλλά επειδή εφαρμόζονται ευρέως σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

1.14 Η ΕΟΚΕ προτρέπει την Επιτροπή να ακολουθήσει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά την πιστοποίηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο των γνώσεων και δεξιοτήτων στον τομέα του τουρισμού ως μέσο για τη βελτίωση της ποσότητας και ποιότητας της απασχόλησης στον τομέα. Πρέπει να προωθηθεί το Europass, που αποτελεί απλό και εύκολα κατανοητό τρόπο παρουσίασης σε όλη

την Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Ένωση, ΕΖΕΣ/ΕΟΧ και υποψήφιες χώρες) των γνώσεων και των δεξιοτήτων των εργαζομένων που αναζητούν απασχόληση και μετακινούνται για επαγγελματικούς λόγους σε όλη την ήπειρο.

2. Η ανακοίνωση της Επιτροπής

Για την καλύτερη εκτίμηση και κατανόηση των θεμάτων που η Επιτροπή επιθυμεί να ανακοινώσει σε όλα τα όργανα και τους φορείς της Ευρώπης, ακολουθεί συνοπτική περίληψη του κειμένου της ανακοίνωσης και των βασικών σημείων της.

2.1 Εισαγωγή στην ανακοίνωση

2.1.1 **Η πρόκληση της εξεύρεσης ισορροπίας μεταξύ αειφορίας και ανταγωνιστικότητας.** Στο κεφάλαιο 1 της ανακοίνωσης της Επιτροπής αναγνωρίζεται εν πρώτοις ο βασικός ρόλος του τουρισμού στην ευρωπαϊκή οικονομία και η στρατηγική του σημασία, βάσει όχι μόνο ποσοτικών στατιστικών δεδομένων, αλλά και της ικανότητας του τομέα να δημιουργεί θέσεις απασχόλησης και να συμβάλει, έτσι, στους στόχους της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισσαβώνας. Πρέπει να αναφερθεί ότι ο προβλεπόμενος ρυθμός ανάπτυξης άνω του 3 % αποτελεί σαφώς υγιή συμβολή στην απασχόληση, αλλά, σε ορισμένες περιπτώσεις και μακροπρόθεσμα, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να υπερβληθούν τα όρια που επιβάλλουν οι απαιτήσεις της αειφορίας.

2.1.2 **Ανταγωνιστικότητα και αειφορία: δυο συμβατές απαιτήσεις.** Η ανακοίνωση της Επιτροπής τονίζει σαφώς ότι η ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την αειφορία και την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας και αναφέρεται ρητά στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον κλάδο του τουρισμού. Η εταιρική κοινωνική ευθύνη μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά, χάρη στην υιοθέτηση μέτρων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στην καταπολέμησή της, παράλληλα με την προώθηση της καινοτομίας και των τουριστικών προϊόντων, σε ένα κόσμο που αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο.

2.2 **Κύρια σημεία της Ατζέντας.** Με την ανακοίνωσή της, η Επιτροπή προτείνει μια νέα ισορροπία μεταξύ της ευημερίας των τουριστών, του περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και των προορισμών. Πρόκειται για μια ισορροπία που για την επίτευξή της πρέπει να συμβάλουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

2.2.1 **Στόχοι και προκλήσεις.** Ως κατευθυντήριες γραμμές για τη δράση όλων των ενδιαφερομένων μερών, η ανακοίνωση ορίζει τους τρεις βασικούς πυλώνες της Ατζέντας: οικονομική ευημερία, κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία του περιβάλλοντος και του πολιτισμού.

Η ανακοίνωση αναφέρει ορισμένες σημαντικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι:

- αειφόρος διαχείριση των φυσικών και των πολιτιστικών πόρων
- ελαχιστοποίηση της χρήσης των πόρων και της ρύπανσης
- διαχείριση της αλλαγής υπέρ της ευημερίας των πληθυσμών
- μείωση της εποχικότητας της ζήτησης
- αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου
- διάθεση των εμπειριών τουρισμού σε όλους
- βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επαγγελμαμάτων
- εγγύηση της ασφάλειας των τουριστών και των τοπικών κοινοτήτων στις οποίες προσφέρονται οι τουριστικές υπηρεσίες.

Αυτός ο κατάλογος προκλήσεων είναι ανοικτός και τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη θα μπορούν να τον ενημερώνουν συνεχώς και να αλλάζουν τις προτεραιότητες και τον τρόπο διαχείρισής τους.

2.2.2 Ένα πλαίσιο δράσης. Στην ανακοίνωσή της, η Επιτροπή τονίζει ότι, για την επίτευξη των στόχων και των προκλήσεων, απαιτείται συνεπής δράση που προϋποθέτει συνεργασία και υπεύθυνη διαχείριση των προορισμών, των επιχειρήσεων και των τουριστών. Στη συνέχεια αναπτύσσει τις προϋποθέσεις.

2.2.3 Αρχές. Η ανακοίνωση καθορίζει τις εννέα αρχές που απαιτούνται για την επίτευξη ενός ανταγωνιστικού και αειφόρου τουρισμού. Τρεις από τις αρχές αυτές πρέπει να τονιστούν:

- Τήρηση των ορίων χωρητικότητας του προορισμού, των εγκαταστάσεων και του όγκου των τουριστικών ροών.
- Κατάλληλος βηματισμός και ρυθμός ανάπτυξης για τους διαθέσιμους φυσικούς, πολιτισμικούς και κοινωνικούς πόρους.
- Μακροπρόθεσμος σχεδιασμός για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ αειφορίας και ανταγωνιστικότητας.

2.3 Πρόοδος από κοινού. Στο κεφάλαιο αυτό, η Επιτροπή τονίζει την ανάγκη να συνεργάζονται όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη του τομέα σε εθελούσια και συνεχή βάση. Το πρότυπο που προτείνεται βασίζεται στην τήρηση της αρχής της επικουρικότητας, με δράση που αναλαμβάνεται κατ' αρχήν από τους ίδιους τους προορισμούς, αλλά με υποστήριξη του εθνικού και του ευρωπαϊκού επιπέδου. Για το λόγο αυτό, η ανακοίνωση τονίζει τον ρόλο τόσο των διαφόρων ενδιαφερομένων μερών όσο και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης.

2.3.1 Ο ρόλος των ενδιαφερομένων μερών. Τα συμπεράσματα της Ομάδας για την Αειφορία του Τουρισμού αναθέτουν ευρείες αρμοδιότητες και ειδικούς ρόλους στους τρεις τομείς δράσης: προορισμούς, επιχειρήσεις και τουρίστες. Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην ανάγκη να μεταδοθεί στις μικροεπιχειρήσεις το βασικό μήνυμα της ανάγκης επίτευξης ισορροπίας μεταξύ αειφορίας και ανταγωνιστικότητας.

2.3.2 Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει την υποχρέωσή της να ενεργήσει σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης και αναλαμβάνει τη δέσμευση να εγκαινιάσει και να προωθήσει διάφορες πρωτοβουλίες σε κοινοτικό επίπεδο στο πλαίσιο της Ατζέντας και εκτός αυτής. Μεταξύ των εν λόγω πρωτοβουλιών πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε τέσσερις τομείς δράσης:

- Κινητοποίηση παραγόντων και διάδοση γνώσεων, με στόχο την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ αειφορίας και ανταγωνιστικότητας. Τα Ευρωπαϊκά Φόρουμ Τουρισμού αποτελούν καλό παράδειγμα ανταλλαγής ιδεών και εμπειριών.
- Προαγωγή και υποστήριξη των ευρωπαϊκών εξεχόντων προορισμών ως παραδειγμάτων ορθής πρακτικής και προβολή τους ως δικτύων προορισμών που δεσμεύονται υπέρ της αειφορίας και της ανταγωνιστικότητας.
- Κινητοποίηση των ποικίλων οικονομικών μέσων της ΕΕ. Η Επιτροπή αναλαμβάνει να διαδώσει πληροφορίες σχετικά με τη βελτίωση της χρήσης τους στον τομέα του τουρισμού.
- Ένταξη της αειφορίας και της ανταγωνιστικότητας στις κοινοτικές πολιτικές και εφαρμογή τους σε ένα ευρύ φάσμα περιφερειών με διαφορετικές μέριμνες και ανάγκες: παράκτιες περιοχές, ορεινές περιοχές, αγροτικές περιοχές, και αστικές ζώνες.

2.4 Συμπεράσματα της ανακοίνωσης

Η ανακοίνωση τελειώνει με έκκληση για πλήρη συνεργασία όλων των φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για την υιοθέτηση και την πρακτική εφαρμογή της Ατζέντας. Επαναλαμβάνεται η σύσταση να αναπτυχθεί συνεργασία σε όλα τα επίπεδα ως προϋπόθεση για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η οποία θα διασφαλίσει μακροπρόθεσμα έναν ελκυστικό και βιώσιμο ευρωπαϊκό τουριστικό τομέα. Η Επιτροπή ορίζει το 2011 ως χρονικό ορίζοντα για την αξιολόγηση του σχεδίου δράσης της. Ο στόχος της ανακοίνωσής της καθίσταται, έτσι, αρκετά σαφής.

3. Γενικές παρατηρήσεις

3.1 Η στρατηγική σημασία του τουρισμού για την ευρωπαϊκή οικονομία έχει αναγνωριστεί από όλα τα ευρωπαϊκά όργανα, τόσο σε επίσημες όσο και ανεπίσημες δηλώσεις, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί ο ρόλος του, να μεταφερθεί το μήνυμα σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και να δοθεί ισχυρή ώθηση στον τομέα. Η σημασία του τουρισμού υπερβαίνει τους απλούς συλλογισμούς οικονομικής φύσης, γιατί είναι βασικός και από κοινωνική άποψη για την οικονομία της Ευρώπης των πολιτών. Μολονότι αναγνωρίζεται η ώθηση της ανακοίνωσης, απομένουν να γίνουν πολλά ακόμη για να διασφαλιστεί ότι ο τουρισμός θα διαδραματίσει τον κεντρικό του ρόλο στην ευρωπαϊκή πολιτική τόσο σήμερα όσο και στο μέλλον.

3.2 Είναι θεμελιώδες να τονιστεί ότι η νέα στρατηγική της Λισαβόνας αναγνωρίζει τη σημασία του τουρισμού για την Ευρώπη και παρέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση περισσότερες επιλογές για την ανάπτυξη του τομέα. Η εν λόγω Συνθήκη αναθέτει στην ΕΕ την αρμοδιότητα και το καθήκον να υποστηρίξει, να συντονίσει ή να συμπληρώσει τη δράση των κρατών μελών και τους στόχους της προαγωγής ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων του τομέα και την προώθηση της ανταλλαγής ορθών πρακτικών.

3.3 Το θέμα του τουρισμού έχουν πραγματευθεί τα διάφορα κοινοτικά όργανα:

- Το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** έχει υιοθετήσει σειρά ψηφισμάτων σχετικά με τον τουρισμό και την επίδρασή του στην απασχόληση και την οικονομία, όπως, για παράδειγμα, το ψήφισμα σχετικά με τον «Τουρισμό και την ανάπτυξη» και το ψήφισμα σχετικά με τις «Νέες προοπτικές και προκλήσεις για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού».
- Το **Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης** πραγματοποιήθηκε τουρισμό επανειλημμένα με συμπεράσματα και σχέδια δράσης, τονίζοντας βασικά την ανάγκη αειφορίας, ανταγωνιστικότητας και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στον τουρισμό. Πρέπει να αναφερθούν ιδιαίτερα τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 2006 σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής για τη νέα πολιτική της ΕΕ στον τομέα του τουρισμού. Το Συμβούλιο επικροτεί την εν λόγω πολιτική και ζητά από την Επιτροπή να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στο συντονισμό των διαφόρων πολιτικών.
- Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** έχει δημοσιεύσει πολλές ανακοινώσεις και, ιδιαίτερα, την ανακοίνωση του Μαρτίου 2006, η οποία σκιαγραφεί τη νέα ευρωπαϊκή πολιτική τουρισμού· έχει δημιουργήσει, καθιερώσει και διατηρήσει τα Ευρωπαϊκά Φόρουμ Τουρισμού· έχει διοργανώσει συνέδρια σχετικά με διάφορα θέματα όπως, για παράδειγμα, ο κοινωνικός τουρισμός και η Ατζέντα 21 για τον ευρωπαϊκό τουρισμό, και πολλές άλλες δραστηριότητες όπως, για παράδειγμα, το πρότυπο έργο «Εξέχοντες ευρωπαϊκοί προορισμοί», το οποίο αναγνωρίζει και προωθεί ορθές πρακτικές στα κράτη μέλη και στις υποψήφιες χώρες.

- Η **Επιτροπή των Περιφερειών** έχει υιοθετήσει γνωμοδοτήσεις, για παράδειγμα, για τις ανακοινώσεις της Επιτροπής «Προσέγγιση συνεργασίας για το μέλλον του ευρωπαϊκού τουρισμού» και «Βασικές κατευθύνσεις για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού».
- Η **Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή** πάντοτε ενδιαφερόταν και συνεχίζει να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τα θέματα που συνδέονται με τον τουρισμό, καθώς συνάγεται από τις 11 γνωμοδοτήσεις που έχει εκδώσει για τον τουρισμό από το 1999, την ενεργό συμμετοχή της στα διάφορα Ευρωπαϊκά Φόρουμ Τουρισμού, που διοργανώνει η Επιτροπή, και τη συμμετοχή της σε διάφορες εκδηλώσεις σχετικά με διάφορες πτυχές του τουρισμού και στην προβολή των εν λόγω εκδηλώσεων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συνεργασία της ΕΟΚΕ με διάφορους άλλους φορείς σε όλες τις πρωτοβουλίες που έχουν δρομολογηθεί σχετικά με τον τουρισμό.

3.4 Σκοπός της παρούσας γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ είναι η αξιολόγηση της συμβολής της ανακοίνωσης στην πολιτική και στον τρόπο διαχείρισής της, καθώς και η διατύπωση προτάσεων, οι οποίες, εάν δεν εμπλουτίζουν το ίδιο το κείμενο, θα εμπλουτίσουν τουλάχιστον τις σχετικές συζητήσεις.

3.5 Όπως και με τη γνωμοδότηση INT/317 σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής για την «Ανανεωμένη πολιτική της ΕΕ για τον τουρισμό», η ΕΟΚΕ επιθυμεί να επαναλάβει ότι:

- ο τουρισμός είναι δικαίωμα κάθε πολίτη, όπως αναφέρεται στον Παγκόσμιο Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό, γεγονός το οποίο συνεπάγεται υποχρεώσεις ορθής πρακτικής·
- είναι δικαίωμα το οποίο, επιπλέον, παράγει άμεσα και έμμεσα πλούτο και κέρδος, ιδιαίτερα μεταξύ των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων, διαμορφώνοντας μια στρατηγική βιομηχανία που έχει αποδειχθεί σταθερή για την Ευρώπη·
- η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχονται από τους φορείς του τομέα και το αίσθημα ευθύνης των χρηστών έναντι των τοπικών κοινωνιών αποτελούν αξίες που θα πρέπει να διαφυλαχθούν ως βάση για τη συνέχειά του·
- ο τουρισμός επηρεάζει ή πρέπει να επηρεάζει θετικά το τοπικό και το περιφερειακό επίπεδο από οικονομική, πολιτιστική και περιβαλλοντική άποψη, όπως και το αστικό περιβάλλον, και, υπό την έννοια αυτή, αποτελεί μέσο γνωριμίας άλλων πολιτισμών και διαφορετικών τρόπων ζωής και συμπεριφοράς, καθώς και μέσο διαπεριφερειακής συνεργασίας·
- ο τουρισμός είναι ένας τομέας δυναμικός, ο οποίος δημιουργεί πολλές θέσεις απασχόλησης τώρα και στο μέλλον και διαθέτει ικανότητα δημιουργίας θέσεων απασχόλησης που χαρακτηρίζονται από ποιότητα, σταθερότητα και κοινωνικά δικαιώματα·
- ο τουρισμός δεν είναι απαλλαγμένος από προβλήματα, όπως ο μαζικός και εποχικός χαρακτήρας, που οδηγούν σε μείωση της ανταγωνιστικότητας·
- πιστεύουμε ότι χρειάζεται μια «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» με σαφή προοπτική και φιλόδοξους στόχους·
- το ευρωπαϊκό τουριστικό πρότυπο είναι μια εσωτερική ανάγκη και μπορεί να αποτελέσει παγκόσμιο σημείο αναφοράς, εάν βασιστεί, όχι στην αύξηση των κανονιστικών ρυθμίσεων, αλλά σε αξιες ποιότητας, αειφορίας, πρόσβασης κλπ., τις οποίες θα ενστερνιστούν οι τουριστικοί προορισμοί και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς·
- το ευρωπαϊκό τουριστικό πρότυπο βασίζεται στο ευρύ φάσμα προορισμών, αντιλήψεων σχετικά με τον τουρισμό και μορφών έκφρασης, από το οποίο και εμπλουτίζεται·

- το εν λόγω ευρωπαϊκό τουριστικό πρότυπο, που προασπίζουμε, είναι ένα πρόσφορο μέσον για την ειρήνη και την κατανόηση των λαών.

4. Ειδικές παρατηρήσεις

4.1 Η ανακοίνωση της Επιτροπής εξηγεί σαφώς την ανάγκη για ισορροπία μεταξύ αειφορίας και ανταγωνιστικότητας και τους τρόπους επίτευξής της στην πράξη. Η συμπερίληψη όλων αυτών των σημείων σε μια σχετικά σύντομη ανακοίνωση απαιτήσε, χωρίς αμφιβολία, σημαντική προσπάθεια για τη σύνοψη και ανάλυση πολλών εγγράφων, απόψεων και συζητήσεων. Πρέπει να τονιστεί ότι ο απώτερος στόχος, δηλαδή η σαφής πληροφόρηση της κοινωνίας σχετικά με τις βασικές απόψεις της Επιτροπής για το μέλλον του τομέα και τα μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν σ' αυτόν τον πολύπλοκο κλάδο, επιτεύχθηκε.

4.2 Τα επιχειρήματα που αναπτύσσονται στην ανακοίνωση προς υποστήριξη της Ατζέντας κρίνονται ενδεδειγμένα, επειδή εκτιμούν τόσο τον οικονομικό αντίκτυπο του τουρισμού και την ικανότητά του να δημιουργήσει θέσεις απασχόλησης για τους νέους όσο και την απαραίτητη ισορροπία μεταξύ της αειφορίας και ανταγωνιστικότητας που, μακροπρόθεσμα, είναι αμοιβαία επωφελείς. Η αξιολόγηση του αντίκτυπου θεμάτων όπως το ίχνος άνθρακα διαφόρων δραστηριοτήτων και περιφερειών ή οι περιορισμοί της χωρητικότητας και του όγκου υποδοχής είναι βασικές πτυχές για την επίτευξη και τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ των εν λόγω μεταβλητών. Η γενική αποδοχή ότι υπάρχουν όρια όσον αφορά την κλίμακα και τον ρυθμό ανάπτυξης του τουρισμού έχει θεμελιώδη σημασία για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ αειφορίας και ανταγωνιστικότητας.

4.3 Ίσως να ήταν σκοπιμότερο να είχε αναλύσει η ανακοίνωση λεπτομερέστερα τη νέα Συνθήκη της Λισαβώνας, σε μια προσπάθεια να διαπιστωθεί κατά πόσο διαρθρώνεται με την Ατζέντα και ποια είναι η σημασία της για την εφαρμογή της νέας πολιτικής για τον τουρισμό. Δεν πρέπει να λησμονηθεί ότι τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες έχουν επανειλημμένα τονίσει ότι επιθυμούν να διατηρήσουν τις αρμοδιότητές τους όσον αφορά τον τουρισμό, επιτρέποντας ωστόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση να διαδραματίζει καταλυτικό και συντονιστικό ρόλο σε ορισμένους τομείς κοινού ενδιαφέροντος για τη βελτίωση του τουριστικού τομέα της Ευρώπης. Ένα παράδειγμα είναι η δημιουργία και η διαχείριση μιας δικτυακής πύλης για την προώθηση της Ευρώπης ως προορισμού, που αποτελεί ήδη πολύτιμο εργαλείο για την προβολή όλων των χωρών της ΕΕ ως ποικιλόμορφου και ειδικού τουριστικού προορισμού.

4.4 Οι προκλήσεις και οι στόχοι που αναφέρονται στην ανακοίνωση συγκαταλέγονται χωρίς αμφιβολία μεταξύ των πλέον σημαντικών που θα αντιμετωπίσει ο τουρισμός κατά τις προσεχείς δεκαετίες. Ασφαλώς, οι βασικές προκλήσεις της αειφορίας και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας είναι αρκετά ευρείες ώστε να αποτελέσουν βάση για την αντιμετώπιση άλλων σημαντικών προκλήσεων, όπως η προαγωγή της ποιότητας, η μείωση της εποχικότητας ή η βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων του τομέα, που αναφέρονται επίσης στην Ατζέντα.

4.5 Η ανακοίνωση απευθύνει επανειλημμένα έκκληση για συνεργασία επειδή, σύμφωνα με τη νέα πολιτική για τον τουρισμό, η ενίσχυση της συνεργασίας είναι ακρογωνιαίος λίθος και βασικό χαρακτηριστικό του τομέα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί ο ρόλος των συνδικαλιστικών ενώσεων και των οργανώσεων των εργοδοτών, οι οποίες πρέπει να συμμετάσχουν στις διαδικασίες συνεργασίας, σε όλες τις συζητήσεις και τα φόρουμ και στην εφαρμογή των γενικών μέτρων για τη βελτίωση του τομέα του τουρισμού. Θα ήταν επίσης σκόπιμο να προωθηθούν μόνιμα δίκτυα τουριστικών προορισμών και πόλεων, με κοινό στόχο τη βελτίωση της αειφορίας

και της ανταγωνιστικότητας. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την ιδέα της προώθησης του πρότυπου σχεδίου «Εξέχοντες ευρωπαϊκοί προορισμοί» και ζητά να προβλέπει το εν λόγω σχέδιο κατάλληλη διαχείριση των κοινωνικών και των εργασιακών σχέσεων και συμμετοχή των συνδικαλιστικών ενώσεων και των ενώσεων των εργοδοτών στους επιλεγμένους προορισμούς, ως μέσο για να καταστούν οι τουριστικοί προορισμοί πιο αειφόροι και πιο ανταγωνιστικοί.

Πρέπει να τονιστεί ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι οργανώσεις των καταναλωτών στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους.

4.6 Η Επιτροπή δεσμεύεται να εφαρμόσει αυτή τη νέα πολιτική με βάση τη συνεργασία, τη δρομολόγηση ειδικών νέων μέτρων στήριξης και τον συντονισμό των φορέων. Η Ατζέντα επιθυμεί σαφώς να αναλάβουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη μεγαλύτερες ευθύνες. Κατά την ΕΟΚΕ, η ΓΔ «Επιχειρήσεις» μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο συντονισμού όλων των ευρωπαϊκών πολιτικών που έχουν άμεσα ή έμμεσα αντίκτυπο στον τουρισμό και διάφορα είδη προορισμών που έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά.

4.7 Η ΕΟΚΕ φρονεί, εξάλλου, ότι η Επιτροπή πρέπει να δραστηριοποιηθεί περισσότερο για τη δρομολόγηση πρωτοβουλιών ευρωπαϊκής κλίμακας όπως, για παράδειγμα, ο διασυνοριακός κοινωνικός τουρισμός στην Ευρώπη. Ειδικότερα, η ΕΟΚΕ έχει επανειλημμένα προτείνει —και με την παρούσα ευκαιρία προτείνει άλλη μια φορά— να ενισχυθεί και να προαχθεί το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Τουρισμού και να συνεχιστεί ο προβληματισμός και η μελέτη της σκοπιμότητας σύστασης μιας Ευρωπαϊκής Συμβουλευτικής Επιτροπής Τουρισμού και ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού Τουρισμού, με έργο την παροχή πληροφοριών και την παρακολούθηση των πολιτικών και των δράσεων στον τομέα του τουρισμού στην Ευρώπη. Προτείνει, επίσης, στην Επιτροπή να προαγάγει την έρευνα σχετικά με τη δημιουργία πλατφορμών στον τομέα του τουρισμού με στόχο τη βελτίωση των μεθόδων διάθεσης των τουριστικών υπηρεσιών, ειδικότερα αναφορικά με τις δυνατότητες προώθησης του τουρισμού στο εσωτερικό της Ευρώπης και στις περιοχές που είναι δυνητικές πηγές τουριστικών ρευμάτων (Κίνα, Ινδία, Ρωσία κλπ.).

4.8 Η ΕΟΚΕ κρίνει ότι η ανακοίνωση δεν δίδει ιδιαίτερη προσοχή στον ρόλο των τεχνολογιών της πληροφόρησης και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στο νέο σενάριο για τον τουρισμό, από την άποψη τόσο των καταναλωτών όσο και των επιχειρήσεων και των άλλων παραγόντων του τομέα. Η έρευνα και ανάπτυξη στον κλάδο του τουρισμού για τη βελτίωση της χρήσης των εν λόγω τεχνολογιών πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα τα προσεχή έτη. Η προσπάθεια αυτή θα καταλήξει, χωρίς αμφιβολία, στη βελτίωση της διαχείρισης των προορισμών, των επιχειρήσεων και των ροών τουριστών και θα οδηγήσει βαθμιαία στην επιδιωκόμενη ισορροπία.

4.9 Η δεδηλωμένη βούληση για την υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων και, ειδικότερα, για τη βελτίωση της χρήσης των διαθέσιμων ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών μέσων είναι σημαντική. Δυστυχώς, όμως, δεν προτείνεται πρόγραμμα για την αντιμετώπιση των κυριότερων προκλήσεων του ευρωπαϊκού τουρισμού, που ορθότατα εντοπίζονται στην ανακοίνωση. Πρέπει να διασφαλιστεί ότι όλοι οι πόροι που διατίθενται άμεσα ή έμμεσα στον τουρισμό χρησιμοποιούνται αποδοτικά και αποτελεσματικά για την επίτευξη των στόχων.

4.10 Η υπό εξέταση ανακοίνωση πρέπει να θεωρηθεί σε συνδυασμό με τη σημαντική συμβολή της έκθεσης της Ομάδας για την Αειφορία του Τουρισμού — εγγράφου που συνεισέφερε αξιόλογες ιδέες στην Ατζέντα, ιδίως όσον αφορά τον προσδιορισμό των ρόλων όλων των ενδιαφερόμενων μερών του τουρισμού. Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν από διάσημους εμπειρογνώμονες επί ένα διάστημα πολλών μηνών υπήρξαν ιδιαίτερα καρποφόρες και προσφέρουν συμπληρωματικές και πρακτικές προσεγγίσεις σε πολλά θέματα που αφορούν την αειφορία και την ανταγωνιστικότητα.

4.11 Η ανακοίνωση δεν διευκρινίζει σαφώς ποιον ρόλο προβλέπει για τα στατιστικά δεδομένα σχετικά με τον τομέα του τουρισμού. Υπάρχει ανάγκη για σαφή συνεργασία στο θέμα των στατιστικών δεδομένων για τον τουρισμό για την παρακολούθηση της υλοποίησης της Ατζέντας και, ειδικότερα, πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στις μεταβλητές της αειφορίας, της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης.

4.12 Η ανακοίνωση επισημαίνει ρητά την ανάγκη ένταξης των πολιτικών αειφορίας και ανταγωνισμού σε όλες τις πολιτικές της Επιτροπής και στο σύνολο των ευρωπαϊκών πολιτικών, προκειμένου να διασφαλιστεί η επίτευξη των στόχων της Ατζέντας.

4.13 Όπως έχει ήδη τονιστεί στη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ για την ενεργειακή απόδοση («Δήλωση του Κατοβίτσε»), στη γνωμοδότηση με θέμα «Τουρισμός και πολιτισμός: δυο κινητήριες δυνάμεις της οικονομικής μεγέθυνσης», στη γνωμοδότηση για την «Ανανεωμένη πολιτική της ΕΕ για τον τουρισμό» και σε άλλα έγγραφα της ΕΟΚΕ, πρέπει να διοργανωθούν εκστρατείες επικοινωνίας για την πληροφόρηση και την κινητοποίηση όλων των ευρωπαίων πολιτών και, ειδικότερα, των νέων.

4.14 Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι είναι σημαντικό η κατάρτιση, τόσο η επίσημη όσο και η «κατάρτιση κατά την εργασία», να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επιχειρήσεων και να συμβάλει ώστε τα άτομα να καθίστανται πιο απασχολήσιμα. Η πιστοποίηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο και η αναγνώριση των γνώσεων και των δεξιοτήτων πρέπει να καταστούν εργαλεία τα οποία συμβάλουν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στον τομέα του τουρισμού.

4.15 Προκειμένου να προωθηθεί η ανταγωνιστικότητα και η αειφορία του τουρισμού, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προορισμών. Η ΕΟΚΕ συνιστά, κατά τον σχεδιασμό των πολιτικών σχετικά με τον τομέα του τουρισμού, να δίδεται προσοχή στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κρατών μελών που εξαρτώνται έντονα από τον τουρισμό και να συνεκτιμώνται κατάλληλα οι ανάγκες των διαφόρων περιοχών. Συγχρόνως, επισημαίνεται ότι ο τουρισμός σε μακρινούς προορισμούς ενδέχεται να έχει ιδιαίτερα ισχυρό αντίκτυπο στην κλιματική αλλαγή λόγω των επιπτώσεων των εκπομπών από τα ταξίδια μεγάλων αποστάσεων. Στο μέλλον ίσως να πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στα πλεονεκτήματα που έχει η αναζήτηση προορισμού πλησίον του τόπου διαβίωσης του καθενός, όπου μεταβαίνει κανείς με λιγότερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.

Βρυξέλλες, 10 Ιουλίου 2008.

Ο Πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Δημήτρης ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

στη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Το ακόλουθο κείμενο του σημείου 4.15 της γνωμοδότησης του τμήματος συγκέντρωσε πάνω από το 25 % των εκπεφρασμένων ψήφων, αλλά τροποποιήθηκε με την τροπολογία που κατατέθηκε στην Ολομέλεια:

«4.15 Προκειμένου να προωθηθεί η ανταγωνιστικότητα και η αειφορία του τουρισμού, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προορισμών. Η ΕΟΚΕ συνιστά, κατά το σχεδιασμό των πολιτικών σχετικά με τον τομέα του τουρισμού, να δίδεται προσοχή στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κρατών μελών που εξαρτώνται έντονα από τον τουρισμό και να συνεκτιμώνται κατάλληλα οι ανάγκες των διαφόρων περιοχών.»

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας

Υπέρ της προσθήκης κειμένου στο τέλος του σημείου: 48, Κατά: 43, Αποχές: 16.
